

„Lepakko“ Työvään Teatterissa.

Työvään Teatterin tämänsykyiseksi operettiutuudeksi on valittu Straussin vanha »Lepakko», joka — kiitos etupäässä Reinhardtin — on jälleen saavuttanut menestystä mannermaan teattereissa ja siis joutunut myös Suomessa esitettäväksi. Ja nykyaikaisten jazziperettien vaihteeksi kuunteleekin Straussin kiehtovia valssisävelmiä mielellään sitäkin mieluummin, kun myös libretto edukseen poikkeaa tavallisesta operettishabloonista.

Työvään Teatterin esityksen ansioksi — ja vieläpä hyvin huomattavaksi sellaiseksi — on merkittävä se tarttuva hyväntuulisuus, millä tehtävään oli ryhdytty, ja mikä oli havaittavissa kaikissa suorituksissa, pienimmissäkin. Ilta olikin siis koko yhteen ja ennenkaikkea Kosti Elon, joka Kaarlo Erosen ja Einari Halmeen avustamana vastasi ohjauksesta ja oikeasta kepeästä yleisöteestä. Esityksessä oli vauhtia ja iskevyyttä, joka miellytti ja tehosi, vaikkakaan mikään yksityisistä näyttelijäsuorituksista ei kohonnutkaan erikoisen korkealle tasolle. Päätehtävissä olivat Irma Wikström, Elna Hellman ja Kaarlo Kytö, jotka kaikki lauloivat kauniisti, mutta joista ainoastaan viimeainittu muuten kykeni herättämään mielenkiintoa (Elna Hellmanin näyttelijä-kohtaus viime näytöksessä on kuitenkin erikoisesti mainittava) ja muut laulutehtävät olivat liian vaikeita. Kusti Salan vanginvartija oli näyttelijätyönä illan ylivoimaisesti paras, oikeissa rajoissa pysyvä, mutta silti erinomaisen koomillinen; muista sivuosista mainittakoon Vappu Elon hyvin suunniteltu, mutta ei loppuun asti viety prinssi Orlofsky ja Oili Jaatisen tanssijatar.

Jussi Karin näyttämöistä oli viimeinen erinomainen, muut tavallista operettikoreutta. Avustajat suorittivat valssinsa yleensä olosuhteisiin nähden hyvin — kunpa vain herrojen frakit istuisivat yhtä hyvin kuin naisten juhlapuvut! (Esimerkkinä suositellaan Kaarlo Kydön harmaata pukua ensinäytöksessä.)

Kaunis musiikki, Koreat tanssit ja ennenkaikkea siis vauhti takasivat yleisön ihastuksen. — Ensi-illassa vieraili lisäksi Edith von Bonsdorff, jonka temperamentilla ja charmilla suoritettut kaksi sooloa — todellista korkeatasoista tanssitaidetta — nostivat minutinkestävät suosiosoitukset.

H—m.

Kosti Elon 60-vuotisjuhlanäytäntö.

«Kultainen kello».

Kosti Elon 60-vuotisjuhlanäytäntöä muodostui kuten saattoi odottaakin, lämmin ja suuri juhlahetki. Tamperelainen teatteriyleisö ja koko maan teatteriväki osoitti jälleen kuinka rakastettu ja ihailtu Kosti Elo kaikkialla on.

Juhlanäytöksensä oli Kosti Elo valmistanut ensi-iltaesityksen ja sen ohjelmaksi hän oli valinnut viime kesänä Berliinissä näkemänsä unkarilaisen Ernö Szépin nykyaikaisnäytelmän »Kultainen kello». Näytelmän juoni on hyvin yksinkertainen, melkein liiankin yksinkertainen ja suoraviivainen ja sen kokoonpano vaikuttaa hieman hataralta, sillä ainoastaan päähenkilön, työttömäksi joutuneen vanhan kultaaajan, Benda n, kohtalo kehitellään johdonmukaisesti loppuun saakka.

Kultainen kello, Benda n perheen ainoa perhekalleus, jonka vanha ja työkykynsä jo miltei kokonaan kadottanut perheen päämies on voinut säilyttää halussaan vielä ahdinkoonkin jouduttuaan, muodostaa näytelmän ulkonaiset tapahtumat. Kello, joka on vanhan Benda n rakkain aarre, varastetaan häneltä eräässä työnvälitystoimistossa, jossa hän on työtä etsimässä muiden kurjuuteen joutuneiden työttömien kanssa. Varas on Benda n tyttären, Klarin, rakastaja. Poika, Karl, yrittää saada kelloa takaisin, mutta kun hän on myynyt sen erälle maalaisteuralajalle, on se mahdotonta. Hän turvautuu silloin kurjuudessaan ja epätoivosisessa sekaannuksessaan toiseen keinoon: ryöstää kellon joltain rikkaalta pohatalta voidakseen korvata vanhukselle tekemänsä vääryyden. Mutta vanha Benda ei voi ottaa ryöstettyä kelloa, hänen mielestään on kunnia köyhän ihmisen ainoa aarre. Benda yrittää palauttaa ryöstetyn kellon viranomaisten avulla takaisin omistajalleen, mutta joutuukin tällöin vastoin tahtoaan saattamaan Karlin vankilaan.

Työttömyyden ja kurjuuden kirous painaa heitä kaikkia. Karl turmeltuu vankilassa rikollisten seurassa ja kadottaa sen johdosta Klarin luottamuksen ja murskaa tämän kuvitelmat paremmasta tulevaisuudesta. Klari taas heittäytyy unelmiensa särkymisen ja puutteen vuoksi ilotytöksi voidakseen kustantaa isänsä parantolaa. Ainoa, joka kasvaa vain koko ajan suurempaa inhimillisyyden kirkastumista kohti, on vanha Benda. Hän irtautuu vähitellen kokonaan häntä ympäröivästä valheellisesta todellisuudesta, siirtyy kokonaan uuteen sisäiseen maailmaan, jossa kaikki on hyvin, suurten inhimillisyyden ja Korkeimman tahdon lakien mukaisesti, ja jollaiseksi Benda toivoo kerran elämänsä muuttuvan.

Klari joutuu huvittelupaikassa tekemisiin Mukitschin, kellon ostaneen karkean ja aistillisen teurastajan kanssa ja saadakseen isänsä kel-

lon takaisin, on hän valmis tekemään mitä tahansa. Hän saa kellon, ja vanha Benda saa sen vielä kerran käsiinsä. Ja sitten hän siirtyy lopullisesti hiljaa rajan yli uskoen, että nyt on kaikki jälleen hyvin.

Näytelmän ohjauksessa näki Kosti Elon mestarikäden jäljen hyvin selvänä, sillä näytelmän voimakas kohtalotuntu oli rakennettu voimakkaiden, usein hyvinkin rohkean realistisesti aikaansaatuja kontrastien avulla. Työttömien kurjuus, lamaanus, epätoivo ja välinpitämättömyys yhdessä tahallisen rikollisuuteenheitäytymisen kanssa muodostivat kamottavan lohduttoman ja synkän pohjavirran koko esitykselle. Ja sen voima oli niin valtava, että kaikki hyvä ja nuori näytti siinä ilmapiirissä muuttuvan hetken häilyväksi tuhoutuvaksi unelmaksi tai suorastaan valheeksi ja petokseksi.

Ainoastaan vanhan Benda n syvä inhimillisyyden näytti kestävän kaiken keskellä ja kirkastuvan yhä suurempaan täydellisyyteen.

Kosti Elo loi Benda n alusta loppuun saakka eheän ja herkästi tulkittun kuvan. Benda n avuton arkuus työnvälitystoimistossa liikutti jo katsojaa, mutta jo samalla hetkellä tuo Benda esille toisen puolen itsestään, oman rikkaan ja lempeän sisäisen maailmansa, jota katkeroitunut työttömäin joukkokin hiljentyi kuuntelemaan. Ja kun Benda n kal-

lein aarre viedään, niin hän hätäannuksissäänkin ehtii surra enemmän sitä, että »toinen köyhä varastaa toiselta köyhältä» kuin kellonsa menetystä. Ja kun hän sitten saa rikollisen eteensä, on hänen suurin huolensa saada rikollinen nousemaan. Myöskin Benda n liikuttava vetoisuus inhimillisyyteen poliisikamarissa ei voinut jättää ketään kylmäksi.

Benda on ulkonaisesti arka heti, kun hänestä itsestään on kysymys, hän pitää skandaalina sitäkin, että hän on vielä elossa. Mutta heti kun on tuettava toista kurjaa, unohtaa Benda kokonaan oman itsensä ja tulee toista syvän inhimillisyytensä ehtymättömällä voimalla. Ja lopuksi kohoo Benda sellaiseen sisäiseen näkemyksen voimaan, että katsoja tuntee hänen siirtyneen jo toiseen, ylmaallisen ja ihmisjärjelle käsittämättömän hyvyyden ja lempeyden maailmaan.

Vappu Elo oli Klarina saanut vaikean ja monivivahteisen tehtävän, josta hän kuitenkin suoriutui kiitettävän hyvin. Varsinkin alussa tempasi Klari kukkakaupan myyjättärelään yleisön mukaansa. Myöhemmin hänen otteensa tehtävien nopeasti muuttuessa ja vaikeutuessa kuitenkin herpaantui.

Matti Lehtelän Karl jäi hieman pintapuoliseksi, joten hänen turmeltumisensa vankilassa ei enää pystynyt herättämään sitä myötätuntoa kuin hänen kellosepänsällinsä ja katumuksensa kellon varkauden jälkeen. Kaarlo Kydön Oskar taas pysyi koko ajan hieman persoonattomana ja epämääräisen etäisenä. Uno Wikström sensijaan karri-

koi teurastajansa miltei sovinnaisuuden rajoja hipovalla realismilla, mutta kuvaelma jäi kuitenkin siltä kohtaa verettömäksi ja liian yksipuoliseksi Wikströmin väkevän karrikoinnin esittelyksi, sillä Vappu Elo ei enää tavannut oikeaa otetta vastapainoksi Mukitschin raalle alkuihmiselle ja Wikströmin Mukitsch ei näinollen päässyt ollenkaan oikeuksiinsa.

Pienemmistä osista mainittakoon Lyyli Erikssonin vanha makeismyyjäjä ja Aune Hyyrysen miltei kammottavan rohkea kadunkasvatti, joka yhdessä Hugo Makkosen, Einari Ketolan y. m. luomien elämän hylkiöiden kanssa muodostivat näytelmän vaikuttavan kohtalotaustan.

Staava Haavelinnan opettajatar oli taasen hauska, paljonpuhuva pilkku-episodi, joka sai yleisön riemastumaan sanattomalla »vanhanpiian moraalisaarnallaan».

Jussi Kari oli ilmaviin kaupunkikuviinsa saanut oikean tunnun. Varsinkin maitomyymälän edusta oli erikoisen hyvä todellisuustuntuisine perspektiivivaikutelmineen.

*

Juhliva mestari, joka juuri oli saavuttanut yhden kauneimmista voitoistaan, sai näytöksen loputtua ottaa vastaan lukuisia kukkatervehdyksiä, lähetyksiä, lahjoja ja lähes parisataa onnitelusähkösanomaa maamme teatteriväeltä, kirjailijoilta ja yksityisiltä kansalaisilta kautta koko Suomen. Viipurin Näyttämön johtaja Sven Hilden toi laakeriseppelleen sekä Viipurin Näyttämön että omasta puolestaan ja seppelöitsi juhlijän. Tampereen Työväen Teatterin ystävät ilmoittivat perustaneensa Kosti Elon nimeä kantavan rahaston nuorten näyttämötaiteilijain kasvattamista ja avustamista yarten. Teatterin oma henkilökunta tervehti juhlivaa mestariaan ja opettajaansa lauluin ja puhein. Lopuksi kohotettiin eläköönhuuto, johon yleisö seisalleen nousten yhtyi.

Juhliva mestari itse otti kunniansoitukset vastaan yhtä vaatimattomasti kuin vanha Benda, jonka yksinkertaisessa sairalapuvussa hän koko ajan seisoi, olisi sen tehnyt. Itse hän sanoi vaatimattomasti, että jos hän jotain on, niin on hän sitä Korkeimman tahdosta, ja että tämä ylenpalttinen rakkaus, jota hän on koko elämänsä ajan saanut osakseen, voi olla pantu hänelle vain koettelemukseksi, ettei hän tulisi ylpeäksi, vaan pysyisi uskollisena työlleen.

Mutta kuka voisi olla ihailematta ja rakastamatta Kosti Eloa, suurta mestaria ja suurta ihmistä.

M. E. J.

Madeleine Carrol (kuningatar Caroline Mathilde).

Clive Brook (Struensee).

Moskovan teatteripäivämuodostuivat vi erinomaisen a

Tehokkaan näyttelijäkoulutuksen ja va ansiota on venäläinen teatteri jatkuvasti

Tampereelle kotiutuneet Kosti Elo, Kaarlo Kytö

Kesäkuun 1—10 päivinä vietettiin Moskovassa suuret teatteripäivät, joihin otti osaa näyttämötaiteilijoita maailman eri tahoilta. Suomesta oli päivillä myös osanottajia kaikkiaan viisi, nimittäin rva Elli Tompuri, Tampereen Työväen Teatterin johtaja Kosti Elo, saman teatterin näyttelijät Vappu Elo ja Kaarlo Kytö sekä Porin Teatterin johtaja Kaarle Rouni. Taiteilijamme palasivat tällä viikolla kotimaahan. Lehtemme edustaja tavoitti eilen

JOHTAJA KOSTI ELON,

joka ystävällisesti suostui kertomaan matkasta Kansan Lehden lukijoille.

— Matka oli varsin onnistunut ja teatteripäivät erinomaisen antoisat, kertoi johtaja Elo. Ulkomaalai-

sia osanottajia oli eniten kaikista pohjoismaista, mutta myöskin Amerikasta, Kiinasta, Japanista, Ranskasta, Italiasta y.m. oli runsaasti näyttämötaiteilijoita teatteripäiviä seuraamassa. Paitsi teatteripäivien ohjelmaan kuuluvaa, koetimme saada matkalta muitakin vaikutelmia niin runsaasti kuin mahdollista ja siinä mielessä kävimme museoissa, taidenäyttelyissä y.m., mutta kymmenen päivän aika on lyhyt, jotta olisi voinut ehtiä käymään kaikissa haluamissaan tilaisuuksissa.

— Minkälaisen yleisvaikutelman saitte teatteritaiteesta?

— Venäjän näyttämötaide on aina ollut ja on nytkin jotakin aivan erikoista, jonkalaista saa turhaan etsiä muualta. Suoraan sanoen se on maail-

MOSKOVAN TEATERI. PÄIVÄT...

(Jatkoa 1:ltä sivulta.)

kea tietysti suurissa kaupungeissa, on hyvin suuri henkilökunta, ja esim. Moskovan suuren oopperan henkilökuntaan näyttelijöineen, kuoroineen, baletteineen ja orkestereineen kuuluu parituhatta henkilöä. Suurten teatterien työskentelytavoista kertoi minulle Moskovan toisen taiteellisen teatterin johtaja Grigor Aleksandrow — joka sivumennen sanoen työskenteli parikymmentä vuotta sitten Viipurissa — että harjoitukset alkavat aamulla klo 9.30, jolloin aluksi on voimistelua. Sen jälkeen on esitelmä, jota seuraa näyttämöharjoitus. Ruokailuloman jälkeen on jälleen näyttämöharjoituksia klo 18 saakka. Illalla on esitys. Kun ensi-iltoja tarvitsee valmistaa tavallisesti vain kolme vuodessa, niin riittää aikaa perusteelliseen harjoitukseen ja niinpä yhtä näytelmää harjoitetaan kuu-kausimäärä. Mainittakoon muuten, että ohjelmistoa valittaessa tiedustellaan jo ennakolta yhdistysten ja klubien mielipidettä näytelmistä. Näyttelijänpalkat ovat muuten melko vaatimatomia — vaikka teatterit kylläkin kuuluvat palkkauksissa korkeimpaan kategoriaan. Näyttelijänpalkat ovat tavallisimmin 500—1,500 ruplaa kuukaudessa, parhaille tietysti hieman enemmän, ja johtajat saavat kolmisen-tuhatta ruplaa. Tämän lisäksi on kylä joitakin etuja esim. oman ruokailan muodossa.

— Minkälaista ohjelmistoa sisältyi teatteripäivien esityksiin?

— On ensinnäkin mainittava, että varsinaiset äärimmäisyssuuntia edustavat teatterit olivat poissa, kuten Meyerhold ja Wahtankow, sil-

kään juutalainen Habima-teatteri esiintynyt. Mutta mielenkiintoista nähtävää oli paljon, sillä Stanislawskin, Venäjän nykyisen teatterin suurmiehen, ja Tairoffin teatterit olivat hyvin edustettuina. Niinpä näimme Moskovan taiteellisessa teatterissa Iwanowin vastavallankumouksen aikoja kuvaavan näytelmän „Pansarijuuna” ja vallankumousteatterissa Firmanowin näytelmän „Kapinallinen”. Tairoffin kamariteatterissa näimme „Adrienne Lecouvreurin”, taiteellisessa teatterissa Gogolin „Kuolleet sielut” ja gruusialaisessa kansallisteatterissa gruusialaisen näytelmän „Lamara”. Myöskin näimme erikoisella tavalla esitettyä „Figaron häät”. Operettejakin, etupäässä klassillisia, kuten ranskalaisen Lesocqin, esitettiin. Oopperassa näimme Rimsky-Korsakowin oopperan „Pihkovan tytär” ja baletit „Joutsenlampi”, ja Punainen unikko”, viimeksimainittu vallankumousaiheinen. Tulkoon mainituksi, että yleisö oli tavattoman herkkää ja mukanaelävää osoittaen välittömästi suosiotaan. Sen voi panna merkille erityisesti neuvostovenäläisten kirjailijain vallankumousnäytelmiä esitettäessä.

— Minkä vaikutuksen Neuvosto-Venäjän olot yleensä tekivät?

— Kaikesta huomasi, että järjestys on parantunut. Paljosta näytti olevan puutetta, erityisemmin vaatetus oli meikäläisen silmään huononlainen,

mutta puutteellisissakin oloissa huomasi tarmokkaasti pyrittävän olojen parantamiseen. Venäjän ennen velton kansan sivistystaso on huomattavasti kohonnut ja ilmeisesti on kansa pantu tekemään työtä uuden valtion hyväksi. Kerjäläjäkin näki vähemmän kuin ennen. Moskovassa oli tavattoman vilkas liike kaduilla, mutta se tapahtui pääasiassa jalan, sillä liikennettä välittävät vain raitiotiet ja ilmeisesti riittämätön omnibusliikenne. Paljonhan sitä ehti nähdä niin teatteripäivillä kuin yhteiskuntaelämästäkin, mutta tämä kaiketi jo riittää vaikutelmiksi minun osaltani, lopetti johtaja Elo.

VAPPU ELON

tapasimme eilen kesäpäivissä touhuissa

ja iloisella mielellä. Moskovan terveisiä häneltä urkkiessamme tuli ensimmäiseksi reipas vakuutus:

— Kyllä ne näyttelivät hyvin — mutta tietysti johtaja on teille jo siitä kylliksi kertonut. Omasta puolestani haluaisin kuitenkin erikoisesti korostaa, myöskin yksityisten taiteilijain suoritustalvuuksiin. Ei heidän tasoaan meikäläinen oikein pysty arvostelemaan, mutta heidän herkkyytensä hie-man käsittää kun tietää minkäläisen valmennuksen kukin saa. Sitäpaitsi ei kukaan saa olla mitään omaa alansa, kaikkien on oltava valmiit luomaan minkäläisen tyypin tahansa.

— Ihaillin erikoisesti muuatta Taiteellisen Teatterin näyttelijätärtä, Marusja Mihailovaa, joka mielestäni oli taipuisin, hurmaavin olento mitä olen tavannut. Voisin käyttää vertausta hienonhienosta, pehmoisesta pumpulitukosta — sellaiselta hän vaikutti. Ja paljolta muulta. Hän näytteli Susannea „Figarossa”, jonka esitys samoin kuin kaikki muukin teatterissa näkemämme oli ihmeellinen elämys.

— Elämä ja olot tietysti kiinnostivat meitä kovasti. Kummastuneena katselin erikoisesti naismaailman puukeutumista, jossa oli saavutettu se ehkä ihanteellinen olotila, ettei kenenkään tarvitsä kadehtia toistaan. Mitään muotia ei ole, kaikki käyvät puettuina samalla tavalla, yhtä vaatimattomasti — oikeastaan köyhästi. Hattuja ei ole, basker-mallisia päähineitä vain, eikä liioin kenkiä. Eikä ole sitäpaitsi kauppojakaan liiemmästi, joista hienouksia ostaisi. Tyytyväisiä minun nähdäkseeni moskovalaiset naiset joka tapauksessa olivat, mutta senhän selittänee kait juuri — sanoisiko — kilpailun puute.

— Yleisvaikutelmaksi meille varmaankin kaikille jäi, että nykyinen Venäjä ei ainakaan hyljeksi teatteria eikä yleensä taide-elämää. Valtion avustukset ovat runsaat ja eri aloilla esiintyviä kykyjä tuetaan rohkeasti. Tutustuin m.m. Moskovan konservatoriossa erääseen ihmelapseen, 10-vuotiaaseen herra Goldsteiniin, joka soitti viulua niin, että kaikki meissä itki ja naurol. Tämä nuori herra onkin sitten minun viimeinen rakkauteni.

KAARLO KYDÖN,

kolmannen Moskovanikäviän tapasimme myöskin vielä Tampereen helteestä. Emme vaatineet häntä enään toistamaan varsinaisia yleisvaikutelmia teatteripäivistä sillä suurin pirtein ne tuntuivat olevan kaikille kolmelle tam-

pereläiselle jokseenkin yksiinkäyppiä. Sensijaan tiedustelimme sikäläisen teatterin ja oopperan musiikki puolta, johon Kytö tietenkin itse laulajana oli myöskin kiinnittänyt huomiotaan:

— Teatteriesityksistä ensiksi puhuakseni, sisältyi niihin yleensä musiikkimyyntiä, varsinkin vaikuttavasti sovitettua ja propagandanäytelmissä (esim. „Panssarijunassa”) se tietysti oli laadultaan näytelmän sisällön ja tarkoituksenmukaista. Varsinaiset musiikkielämykset antoi kuitenkin Suur Ooppera, jossa tutustuimme Rimsky-Korsakovin oopperaan „Pskovitianka” ja baletteihin „Joutsenlampi” ja „Punainen unikko”. Jos olimme ihastuneita teatteriin niin kyllä ylitti oopperakin kaikki odotuksemme: ei mitään tavanmukaista, meillä esiintyvää jäykkää „oopperaliikehtimistä” ja taukoja vaan täydellistä näyttelemistä musiikin säestyksellä. Ja tämä on sanottava oopperan tavattoman suurista avustajajoukoistakin, jotka täysin näyttivät eläytyvän — ja lisäksi jokainen yksilö omine keinoineen — esityksen memoon ja henkeen.

— Suuren Oopperan orkesteri käsitti noin 120 soittajaa ja sen johtaja tuntui täysin hallitsevan joukkonsa. Tällaisen valtavan kokonaisuuden esitysteho oli tietenkin erinomaisen tehova ja kun tähän lisäksi liittyvät kuorot ja solistit — näyttämöllä saattoi olla samanaikaisesti melisensataa ihmistä — voi ehkä saada jonkinlaisen aavistuksen nautinnon täydellisyydestä. Solistit olivat kauttaaltaan sekä eteviä laulajia että erinomaisia näyttelijöitä, varsinkin oli heidän joukossaan loistavia bassoja ja baritoneja. Varsinaisessa propagandatarkoituksessa luodun baletin „Punaisen unikon”, musiikki ei kuitenkaan erikoisemmin miellyttänyt, tarkoituksellisuus oli liian ilmeinen, taiteellisuus kärsi siitä ja minusta tuntui myöskin musiikki sinänsä melko haetulta ellei paikotellen suorastaan plagioidulta.

— Vähäisen episodin voinen mainita oopperaesityksestä, joka jossain määrin ehkä kuvaa yleisön innostusta, mutta epäilemättä myöskin sen rajoittuneisuutta. Orkesterin aloittaessa loppusoiton puhkesi yleisö aplodeihin, jolloin kapellimestari kohotti toisen kätensä ylös yleisöä hillitsemään jatkaen toisella tahdinlyöntiä. Yleisö väkijoukko ja kuunteli rauhassa musiikkiin loppuun saakka.

— Muuten oli oleskeluaikamme siksi rajoitettu ja kiinnitimme pääasias-

sa huomiomme oman alamme ilmöihin, ettemme yleisestä elämäkulusta tuossa monien kysymysmerkkien maassa, voine mitään sellaista esittää, joka voisi jollakin tavalla antaa lisää siihen sangen epämääräiseen kuvaan, joka meillä kaikesta huolimatta nykyisen Venäjän oloista on — lopetteli Kaarlo Kytö keskustelua.

20 päivää

Moskovassa.

III.

Venäläisen teatterin työskentely.

Elli Tompuri.

Tiukka järjestelmällisyys on suurimpia tekijöitä myös siinä suuressa teatteriharrastuksessa, minkä veroista mikäään muu maa tällä hetkellä ei voi osoittaa. Ne parikymmentä täyttä katsumoa, jotka näinä kesäpäivinä sain nähdä, todistivat, että teatteri on osa Neuvostoliiton elämää. Kun joka paikassa maailmaa teattereita suljetaan joukoittain tai ne kituvat tai koettavat pitää itseään yllä mairitellen yleisön huonoimpia vaistoja ja alempaa makua, niin neuvoston teatterielämä osoittaa sen ihmeen, että arvokkaat näytelmät ovat kassakappaleita. Tai jos näytelmä itsessään ei ole hyvä, niin se tehdään hyväksi. ”Onhan teatteri siellä hyvä, mutta sitä käytetään, paha kyllä, propagandaan”, kuulee usein sellaistenkin sanovan, jotka eivät ole siellä olleet. Sen kuulin minä sieltä palattuani sellaiseltakin henkilöltä, joka oli siellä ollut. Totta! Teatteria käytetään myös propagandaan, palvelemaan vallankumouksen ja uuden valtiotarkenteen henkeä. (Hamletin kiertävät näyttelijät tuskin olivat ensiluokkaisia, mutta heillä piti olla tarkoituksenmukainen vaikutuksensa — ja niin heillä olikin).

Näin tällaisia propagandakappaleita kolme: Ivanovin ”Panssarijuna”, Afigenovin ”Pelko” ja Furmanovin ”Kapina”. Äskeiset historialliset tapahtumat välittävät aineiston näihin näytelmiin. Kieltä osaamattomana, en kykene niiden kirjallista arvoa arvioimaan. Mutta siellä näyteltyinä ja oppaan tulkittaviksi. ”Panssarijuna” esitettiin Moskovan taiteellisessa teatterissa, nykyään nimeltä Gorki-teatteri. Dramatisoitu episodi kansalaissodasta. Erikoisesti jäi mieleeni katolla näytelty joukkokohtaus. Siinä oli huumoria, siinä oli jännitystä, niin että se sai minutkin taakseni katsomaan ja itseltäni kysymään, miten he saavat junan läpi katsomon tulemaan. Niin kuvastui junan tulo odottavien ilmeissä. Kappale päättyi vallankumouksellisten voittoon, kuten kaikki muutkin edellään mainitut näytelmät. Ei mikään näytelmä ollut sävyiltään masentava. Optimistinen pohjavirta on näytelmän oleellisin osa. ”Panssarijunan” vapaaehtoinen kiinalaispoikakin (loistava Kedroff) jäi hymyileväksi muistoksi: välttämätön uhri, sillä jokainen muutos tuo kärsimystä jollekin — viattomallekin.

Toinen näytelmä ”Kapinoitsija” näyteltiin ammattiyhdistysten teatterissa. Se on historiaa Siperian kulakki-kapinasta. Siinä Koltshakin yhtyneet kulakit antautuvat voittavalle vallanku-

moukse
näytel
sesti y
tuntui
toimiva
näyttel
Afige
lavski-
vaa va
päin ei
lista
kommu
fessori
na on
kaus,
nittu o
määrä
näytel
han pi
pioneer
telmä
huomo
kin ko
näytel
etupää
tenkin
voittoa
sorit,
kuin
ensipo
niin
edusta
yleisö
kaksi,
pion
sään.
Mitä
tettu?
näytel
hetetti
jää
yliopp
profes
den a
miten
ja esi
detta
uuden
Mitä
vähem
la, m
valmi
mekin
pääse
se käy
ta.
dään
suorita
teistyö
osat,
tuksia
nen ed
ohjaaj
kuin s
osia, o
tyjä os
ty hui
teys it
valetut
vaan k
”Ei
na niin
mahdol
ran”,
tavat
la. K
tossa?
män il
Ne py
sesti v
tesimm
tai välj
isesti y

moukselle. Tässä oli ohjaaja asettanut näytelmän polttopisteen niin täydellisesti yleisön keskuuteen, että katsomo tuntui olevan yhtä tärkeä näytelmän toimivana tekijänä kuin näyttämö näyttelijöineen ja lavastuksineen.

Afigenovin "Pelko" näyteltiin Stanislavski-Gorki-teatterissa. Näytelmä kuvaa vallankumoustaistelua — ei ulkopäin eikä sota-asein hyökkävää vihollista vastaan, vaan taistelua käyvät kommunistiopiskelijat ja tieteen professorit keskenään. Näytelmän aiheena on vanha filosofinen teema: rakkaus, viha, valta ja pelko, viimeksimainittu ominaisuuksista voimakkain syy määräämässä ihmistoimintaa. Tämä näytelmä päättyy niskoittelevan vanhan professorin antautumiseen nuoren pioneerikommunistin oppilaaksi. Näytelmä oli höystetty sekä leppoisaalla huumorilla että kommunistirintamaankin kohdistetulla satiirilla. Tällaisia näytelmiä ei ole ohjelmistoon otettu etupäässä taidetta silmälläpitäen. Kuitenkin taide niissäkin vietti suurta voittoa. Mikä näyttelemine! Professorit, ehkä enemmän intoa kiehuvia kuin filosofoivia tietoja omaavia, ja ensipolven iskujoukot opintiellä olivat niin ilmielävinä ja niin luokkaansa edustavia, että odotin vain, milloin joku yleisön joukosta heille neuvojaan jakaisi, kuten muinoin Savon ukot Kuopion markkinoilla teatterissa käydesään.

Miten on tämä korkea taso saavutettu? Ennenkuin viimeksimainittu näytelmä otettiin harjoitettavaksi, lähetettiin 14 siinä näyttelevää näyttelijää Leningradin yliopistoon elämään ylioppilaitten elämää ja kuuntelemaan professorien luentoja neljän kuukauden ajaksi. Siinä vain yksi vastaus, miten näytelmät ovat niin viimeistellyt, ja esimerkki siitä, miten vakavasti taidetta pidetään uuden yhteiskunnan ja uuden ihmisen kasvattajana.

Mitään näytelmää ei näytellä juuri vähemmällä kuin vuoden harjoitusajalla, mutta on myös näytelmiä, joitten valmistus on vaatinut kaksi, jopa kolmekin vuotta. Ennenkuin näytelmä pääsee lopulliseen näyttämöasuun, on se käynyt monen käden ja aivojen kautta. Kirjailijan käsikirjoitukseen teh-

dään usein suuriakin muutoksia, ne suoritetaan kirjailijan ja ohjaajan yhteistyönä. Ohjaajaneuvoston jaettua osat, on jokaisella vapaus tehdä ehdotuksiaan, jotka tarkastetaan. Lopullinen edesvastuu tulee kuitenkin yhdelle ohjaajalle. Jokainen osa — niin pienet kuin suuret ("Ei ole suuria ja pieniä osia, on vain hyvin ja huonosti esitetyjä osia", Stanislavski!) on yksilöitetty huippuunsa. Se on kokonainen yhteys itsessään, mutta kaikki osat ovat valetut samaan kappaleessa vallitsevaan henkeen.

"Ei minkään teatterin kannata panna niin suurta työtä näytelmään, joka mahdollisesti menee muutaman kerran", sanovat useat teattereita hoitavat henkilöt meillä ja muualla. Kuinka kannattaa Neuvostoliitossa? Syyt ovat monet. Näytelmän ikä on turvattu monin keinoin. Ne pysyvätkin ohjelmistoissa tavallisesti vuosia. Mikäli me siellä nyt totesimme, ei ne silti olleet tomuttuneita tai väljähtyneitä. Ensi-iltoja on tavallisesti yksi tai kaksi johtavaa teatteria

kohti vuodessa. Paikat teatterissa ovatkin suureksi osaksi edeltäpäin tilatut. Tehtaat ostavat ne ja jakavat ne — aina 50 % alennuksella — työläisille, mutta sittenkin ovat hinnat meidän tavallisia hintoja korkeammat. Myös antavat tehtaat ja yhdyskunnat palkintoina lippuja iskutyöläisille (jotka ylittävät normaalitehon työssään). Vapaa-lippujärjestelmää ei käytetä.

Mainostusta meikäläisessä merkityksessä ei käytetä, ei lehdissä eikä huomiota herättävissä ilmoituksissa eikä näyttelijäkaskuissa. Mutta sen sijaan elävää ja antoisempaa mainostusta. Omasta puolestani luulen, että tämä mainostuksessa on neuvostoteatterin painavin tuki. Tosin kaupungit ovat suunnattomasti kasvaneet; perhe-elämä on hävinnyt, mutta tilalle on tullut kerhoelämä ja myös tavaton teatteri-lisäys. Miten teatteri kilpailun kestä? Elävän mielenkiinnon kohottamisella näytelmiä kohtaan. Yhtä kauan kuin näytelmät ovat harjoituksen alaisina valmistetaan kerhoissa niihin tutustumista. Asiantuntijat pitävät esitelmää esim. Shakespearesta, Schilleristä, Ostrovskista. Eikä vain heistä, vaan myöskin siitä, miten näytelmät ovat syntyneet. Sankarit esitellään, mutta vielä tarkemmin näytelmän aikakausi ja johtava aate. Näin on saatu herätetyksi mielenkiinto näytelmään ja sen tekijään ja harrastus sen tulkitsemiseen. Huomasin, että talven kuluessa ohjelmistossa oli ollut esim. Schillerin "Rosvot" ja "Don Carlos", Gogolin "Revisori" useammassa teatterissa eri ohjauksin. Mikään kauppakilpailu ei tule täällä kysymykseen. Kaikki teatterit ovat kasvatuskomissariaatin alaiset. Sille on annettava kulunkiarvio. Ja useat johtavat taiteelliset teatterit, kuten esim. Stanislavski ja Tairov, näyttelevät itsekannattavasti. (Gorki-teatteritalon korjauksiin on äskettäin myönnetty suuret summat.) Itsekannattavat ovat useat muutkin teatterit, sillä 1932. vuoden teatteritilasto osoittaa 95 % teattereista nyt alle täysille huoneille. Ammattiteattereita on 690, kerho-teattereita on 4,150, työväen teattereita 1,020, yhdistysnäyttämöitä 7,922, lapsiteattereita 87. Taiteilijain ammattiyhdistykseen kuuluu 48,000 näyttelijää. — Näyttelijöitä sanottiin tarvittavan vielä 10,000 enemmän.

Päästäkseen näyttämöopistoon on käytävä pohjakouluna oleva seitsemänvuotinen teknikum, nyt koroitettu yhdeksän vuotiseksi oppikouluksi. Tietoperäinen opetus käy rinnan käytännöllisen perehtymisen kanssa nykyaikaiseen ja etenkin Neuvoston elinehtona olevaan industrialismiin. Itse näyttämökoulutus on nelivuotinen. Myöskin voi jatkaa yliopistoissa kehittyäkseen ammattitaitoiseksi johtajaksi, arvostelijaksi ja dramaturgiksi. Tietysti suuria lahjoja omaaviin oppilaisiin nähden voidaan tehdä poikkeuksia. Taidekouluihin tulee kaikista liittovaltioista pyrkijöitä. Tavallisesti he, paikkakuntansa kerhon valitsemina, muodostavat oman ryhmänsä ja harjoittavat viimeisenä opintovuotenaan näytelmänsä omalla kielellään.

Maaseudulla, jossa ennen täytyi olla uusi näytelmä joka viikko, riittää nykyisin 8—10 ensi-iltaa koko vuoden ympäri näyteltäessä. Valtion näyttämöopistossa Moskovassa toimii opettajina johtavien teattereitten ensimmäiset näyttelijät. Sitäpaitsi on Stanislavskil-

la, Tairovilla ja Meierholdilla omat näyttämöopistonsa, jotka pitävät huolta uudesta kasvusta. Päänäyttämöt käyvät myös vuosittain jonkin aikaa kiertueella, silloinkin näytelmät yhtä huolellisesti lavastettuina ja ensiluokkaisilla voimilla näytettyinä.

Onko teatteri sitten alituista kasvusta? Sehän on ikävää, kuulen sanottavan. Niissä kappaleissa, jotka näin, ei teatteri suinkaan rajoittunut opetta-

jatehtävään. Useimmiten ei opettajaa huomannutkaan. Se lumosi luomiensa kuvien kautta ja näillä kuvilla johdatti katsojan näytelmän ajatukseen sekä tekemään omia johtopäätöksiään. "Teatteri ja sen kehittäminen on perustuva klassikoihin", antoi Lenin ohjeeksi, ja tätä ohjetta on kautta linjan seurattu. Tuskin missään näytellään klassikoita siinä määrässä kuin Venäjällä. Shakespeare, Molière, Schiller ja monet muut eivät ole välttämättömiä ikävyyksiä, eivät sisältään ontoja pilareita, vain ohjelmistojen arvokkaita koristeita. Ei. Ne astuvat tomuttuneista korukaapeistaan uuteen elämään.

Tamp. Ork. Sinfonia konsertti

Illan kaameista tapahtumista esitti melodraamana näyttelijätär Elna Hellman edukseen poiketen tavannukaisesta juhlallisesta melodraamatyylistä. Rouva Hellman antoi kertomukselleen oivallisen elävyyden ja värityksen, myöskin yhteistyö orkesterin kanssa paria pikkuhorjaldusta lukuunottamatta oli hyvää. Ehdottomasti numero, joka vei kuulijan kaikkein lähemmäksi itse pääasiaa: näytelmää. Viimeisenä esittivät laulajatar Saarinen ja näyttelijä Kaarlo Kytö kolme duettoa. Vaikka laulut eivät olleetkaan Kydön parhaimmalla äänialalla, soivat ne varsin kauniisti yhteen ja varsinkin Kosinta-numero oli kaikin puolin onnistunut. Konsertin johti säveltäjä Eero Kosonen itse ja yleisön suosiosoitukset kohdistuivat lämpimänä sekä hänelle että solisteille.

Kun sama ohjelma esitetään toisen kerran ensi perjantaina, on syytä toivoa toista, loppuunmyytyä huonetta. Nautinto ei suinkaan muodostu vähäisemmäksi niillekään, jotka musiikin sunnuntaina kuulivat, päivänvoin. Näyttämömusiikin viljely meillä on verrattain pientä, näin onnistunut "omavaraisuus"-pyrkimys ansaitsee mitä parhaimman tunnustuksen.

J. S.

Meri Saarinen esiintyi taaskin suuressi edukseen kolmen yksinlaulun tulitsijana. Sekä hänen että Kaarlo Kydön osuus olisi ollut voitollisempi, jos laulut olisivat kulkeneet vähän korkeammalla äänialalla. Elna Hellman esitti melodraaman "sunnuntai-illan kaameista tapahtumista" perin oivallisesti. Puheäänillisesti suoritus oli samaa luokkaa kuin esim. Meri Saarisen laulullisesti.

Väkeä oli päättäneestä konserttikaudesta ja tämänkertaisesta musiikista kiittämässä melkein täysi huone. Tarkkaavaisuus ja suosiosoitukset välittömiä. Kukkia ja sellainen mieliala, mikä on onnistuneelle illalle tunnusmerkillistä.